

ПААМАТЫННЫК ДЬЫЛБАТЫН БЫҤААРЫАХХА

Саха сириҥ дьонун иннигэр өлбөт-сүппэт үтүөлээх, Нам улуунун дьонун кизин туттар киһибит И.Е. Винокуров төрөөбүтэ 110 сыла туолара чугаһаата. Кини аатын кытта сибээстээх дьаһаллар утальтыллыбакка ытылла турар кэмнэрэ кэллэ. Улуус салалтатын уонна үбүлүөйү тэрийэньигар комиссия быһааннарыгар чопчу бэлиэтэнэн кирибэтэх, биир санаага кэлэн сөптөөх быһаарыныыны ылары эрэйэр биир болпуруос туһунан суруйабын.

Нам селотун олохтоохторо күннэтэ көрө сылдьар, село үс улахан оскуолаларын аттыларыгар И.Е. Винокуров аатын үйэтитиигэ анаммыт бюст-пааматыннык турар. Ол эрэри пааматыннык билигин аналтын толору ситэрэн көрүллэн-харайыллан турар диер кыахпыт суох курдук туруктаах. Сордох салайааччылар, оннооһор, ханнык да художественнай сыаннаһа суох, автора биллибэт пааматыннык селога турара сатаммыта суоһун дакаастыы сатыыллар. Пааматыннык итинник туруктаах турарыгар кини буруйа суох, биһиги бэйэбит буруйдаах буолуохтаахпыт, наар үп-харчы суоһар сизэммэккэ, ханнык эмэ үүтү-хайаһаһы көрдүү сатыыр тоҕо сатаммыт буолуой.

Пааматыннык тоҕо итиннэ турбут историятын туһунан сиһилии биллииннэрэр инниттэн биир саҥа тахсыбыт, нэһилиэнньэбиз кизгник тарбаһа илик кинигэбиз суруллубуту билсиппиннэриэхпин баһарабын, «В.Е. Колмогоров» диэн олус үчүгэй кинигэни кини кэргэнэ М.И. Колмогорова уонна М.И. Слепцов хомуйан былырыын таһаартарбыттара. Онно Василий Егорович «Ылдьаа ахтан кэлбит быһыылаах» диэн ахтыытыгар манньык суруйар: «1967 сыллаахха Өктөөп өрөбөлүүссүйэтин 50 сыла дойду үрдүнэн хаһан да буолбатах улуу бырааһыннык этэ. Бу бырааһынныкка бэлэмнэниигэ олус кизин былаан оҥоһуллубута, ол иһигэр сэбиэскэй былааһы биһиги улууспутугар олохтоһун иһин геройдуу охсуспут дьон-норутун үйэтити баара. Ол былааһыгар кирибэтэ музей аһыыта, М.К. Аммосовка пааматынныгы солбуйан туруоруу, кинотеатрга мозаичнай панно оҥорторуу, И.Е. Винокуровка бюст оҥорторон туруоруу уо.д.а.

Худфонд директорынан биһиги киһи-бит Алексеев Иннокентий Гаврильевич үлэлиирэ. Мин оччотооһу райсовет исполкомун председателинэн үлэлиирим. Исполком чилиэттэрин кытта

сүбэлэһэн И.Е. Винокуровка бюст сакаастыырга сөбүлэспиппит. Мин исполком уураабын таһааран Алексеевка сакаас түһэрбитим. Ити 1966 сыл ортото этэ. Алексеев сакааһы скульптор Пшенниковка дуогабардаспытын туһунан биллэрбитэ. Бюст 1967 сыл бүтүүтүгэр бетонунан кутуллан бэлэм буолта. Хатын Арыы оскуолатын директоры Владимир Иванович Новгоров, Хатын Арыыга оскуола саҥа дьиэтэ тутулла турара, бюст аны биир куоппуйатын бу тутулар оскуолага оҥорторорго көрдөспүтэ. Ити кэмгэ Өлөөн оройуонуттан исполком председатели Александр Тимофеевич Саввинов И.Е. Винокуров бюһун Өлөөн оройуонугар анаан биер куоппуйаны оҥорторорго сурук ыппытын туттутум. Онон бюһу үс куоппуйага оҥорторорго художественнай фондга сакааспын саҥардыбытым. Ити курдук биһиги икки бюһу, биер бюһу өлөөннөрүлэттэбыппыт. 1967 с. бюһу туруорууну оччотооһу обком салалтата көнүллээбэтэбиз. Онон Саха АССР 50 сыла туолуутунан сибээстэн бу сырыыга кимтэн да көнүлэ улахан дарбаана суох оскуолалар коллективтарын миитининэн Нам уонна Хатын Арыы орто оскуолаларын таһыгар И.Е. Винокуровка бюст пааматынныктары туруорталабыппыт. Бу бюстары оскуолалар коллективтара көрөллөрүгэр-харайалларыгар соруудахаан бэриллибитэ». (Кинигэ 73 стр.).

Василий Егорович суруйууттан көстөрүнэн бюст оройуон аатыттан

анал сакаас быһыытынан биллиилээх художниктар, скульптордар, норуот маастардара мустан үлэлиир урукку художественнай фондга оҥоһуллубут. Ол эрэри саха литературатын

төрүттээчи суруйааччылары «националист» буолбатахтарын дакаастаһа сатаан, бэйэтин эмиз буруйдаан салайар үлэттэн туоратылла сылдьыбытын сабыдыала мэхэй буолан, норуот үтө өйдөбүлүн туорайдаһан төрөөбүт улуһугар бюһун туруорууну быһаарбакка, аһахтарыгар толору ууну омурдан олоһутор эбит. Муньахтарга сылдьан этибин бигэргэтэр докумуон быһыытынан бу Василий Егорович ахтытын аҕаллым.

Ити сылларга мин Нам орто оскуолатыгар үлэлиир этим. Билигин өйдөөтөххө бюст көнүлэ суох буолан оскуолага кириэр кирилизскэ мас дьаһык иһигэр кыстаабыт эбит. Ол сыл оскуолабыт 100 сылын бэлиэтээбиппит. И.Е. Винокуров аатын Нам орто оскуолатыгар ингэри туһунан көрдөһүүбүтүн ылымматах төрүөттэрэ эмиз итиннэхэ эбит буоллаҕа, олох да ол көрдөһүү Москва диэки ытыллыбакка Дьокуускай куоратын уор-

даабатах да буоллабына сөп курдук буолан тахсар. Биһиэхэ «Москва көнүллээбэт буолан ааккытын ылбатаххыт» диэбиттэрэ. Сайын мин директоры солбуйан оскуола өрөмүөнүн ытытарбытым. Пааматыннык икки өттүгэр араас оскуола историятын кэпсиер көрдөрөр агитация көрүнгэрин туруорар тимир атахтары тимиринэн иһэрдэн оҥорбуппут. Иһэрдээччибит физика учуутала Алексей Афанасьевич Степанов, тимир араастаан избэн уруһуй оҥорооччу Иннокентий Игна-

тьев этилэр. Ол атахтар тирэнэр сирдэрэ бетон муоста этэ. Ону оҥолору кытта бэйэм биергэ үлэлэһэн куттарбыт буолан биллэбин. Бетон муоста онно билигин да сытар ини. Пааматыннык тула хатын бөбөнү олорторбуппут, олорбут кэнники үүнэн бэйэтэ чаран буолан тахсыбытын орто да саастаах дьоннор өйдүүлэрэ буолуо. Кырдыаҕас оскуола умайыытыгар хатыннарбыт үксэ умайан билигин аһааннаах эрэ мас тыыннаах хаалбыттар. Онон «Пааматыннык ханнык да художественнай сыаннаһа сүппүт» диэн этии олоҕо суох. Ону бэйэбит «айбыппыт».

Бюст автора 1965 сылтан ССРС Художниктарын союһун чилиэнэ, сэри ветерана, Өлүөхүмэбиз төрөөбүт Саха сириҥ биер биллиилээх скульптора Ксенофонт Николаевич Пшенников үгүс элбэх монументальнай, скульптурнай үлэлэрдээх. Кини Саха АССР, Россия араас автономнай республикаларын, онтон да атын аан дойду таһымнаах дьүүһүнүүр искусство, норуот маастардарын быыстапкаларыгар ситиһиилээхтик кыттан кизин биллиини ылбыта. Онон бюһу биллэбэт автор үлэтэ диер эмиз сыһа. Бу турар бюһу И.Е. Винокуров аатын сүгэр Намнаагы педагогическай колледж ылбат. Онон, мин санаабар, турар сириттэн хамсаппакка, урут оҥоһулла сылдьыбытынааҕар өссө тупсабай буоларын курдук сквер бырайыагын оҥотторон саҥардан оҥоруу туһунан 2 №-дээх оскуола

коллективын этиитин ытыттан ытытты сайын ситэрэн оҥорон кэбиһиэххэ сөп. Оскуола быһыл өрөмүөнүгэ барар, ону кытта сэргэ сквер оҥоһуутун ситэрэр кыах үөскүүр дии саныыбын.

Иккис бюст Хатын Арыы оскуолатын иннигэр үчүгэйдик көрүллэн-харайыллан турар. И.Е. Винокуровка аналлаах оскуола оҥолорун улуустаагы научнай-практическай конференцияларыгар Илья Егорович оҥолор кыттыыны ылбыттара, пааматынныкка сибээһи уурбуттара, пааматыннык үчүгэйдик хараллан турарыттан астынан махтал тыллары этэн барбыттара.

И.Е. Винокуров үбүлүөйүнэн сибээстэн Өлөөн улуһугар уола Валерий Ильичтин, Николай Никитич Баишевтыын бара сылдьыбыппыт. Онон үһүс бюст кини буолуоссаттарыгар турар этэ.

Ааспыт сайын Илья Егорович оҥолоро Валерий Ильич, Клара Ильичина, Александра Ильичина анаан Намга тахса сылдьан Намга турар пааматынныгы көрөн барбыттара, пааматыннык тулатын тэнгээн, оскуола скверин кытта биер олбуордан, тула мас олордон биерэр киһи сөп соһус сквер тахсыах эбит диэн этиигэ сөбүлэспиттэрэ. Улахан уол Илья Ильич уола Юрий Ильич Дьокуускайга балайда биллэр туттааччы, кинини улуус муньаһын депутата Местников Г.Г. таһааран эмиз көрдөрө сылдьыбыта, Юрий Ильич көмөлөһөргө бэлэмин биллэрбитэ. Онон бу пааматынныгы турбут сиригэр хаалларан, саҥалыы бырайыактаан, үбүлүөйүнэй комиссия үбүлээбэт буоллабына, оскуола өрөмүөнүн ороскуотугар киллэрэн, ол сатаммыт буоллабына үс оскуола оҥолорун, педагогическай коллективтарын көбүлээһиннэринэн народнай тутуу быһыытынан быһыл сааскыттан саҥалаан сайын устата бүтэрэн кэбиһиэххэ сөп.

И.Е. Винокуров үбүлүөйүн ытытар комиссия ити үөһэ бэлиэтэммит этиини кытта сөбүлэспэтэбинэ өссө иккис этии баар. И.Е. Винокуров урут үлэли сылдьыбыт сирдэригэр Булуҥ, Булуҥ оройуоннарыгар Илья Егорович олус ытыктыыллара биллэр. Кинилэри кытта сибээстэнэн, баһар, пааматыннык туруорарга былааннаах буоллахтарына, уу суолунан уруйдаан-айхаллаан ыытан кэбиһиэххэ сөп. Онон тийээн оннун-тойун булан, көрүллэр-харайыллар буолуон уонна бюст улуустар икки ардыларыгар сибээһи олохтуу олоһуон сөп.

И. КРИВОШАПКИН,
улуус Ытык
сүбэтин чилиэнэ